

Bevezetés

Ma már a gazdaságpolitika is tudatában van annak, hogy bizonyos mértékű növekedési ütemnél, fontos az államháztartás stabilitása, szerkezeti reformok. Azok a változtatások, amelyeket az elmúlt két-három évtizedben megfogalmazódtak, de nagyon kevés részben valósult meg.

Gazdasági növekedés

A természettudós a növekedésről: a végtelen növekedés azért veszélyes, mert szétrobbanáshoz vezethet. A Római Birodalomtól az ipari forradalomig alig volt a gazdasági növekedés 1-2%-os, ez az ipari forradalmat követő időszakban megduplázódott, a két világháborút követően pedig nagyon felgyorsult. Soha nem élt annyi ember jó körülmények között, de ennek meg vannak az árnyoldalai is, pl. környezetszennyezés. A Föld bioszférája már nem bírna el egy olyan mértékű ipari forradalmat, mint amilyen a 18-19. századi volt. Amiről beszélünk manapság – a fenntarthatóságról – arról be kell látni, hogy nem mese, hanem igenis komolyan kell venni. A zéró növekedés nem képviselhető álláspont. Az a növekedés, ami a természet elpusztításával és a nyersanyagok kiaknázásával jár, nem folytatható, mint ahogy nincs értelme a „méret a lényeg típusú” bölcsességeknek sem. Látni lehet, hogy a mai világban a javak létrehozása nem jár együtt a természeti erőforrások magas fokú kiaknázásával. Az igazi nagy jövedelem az innovációban, a pénzügyi szektorban van, a pénzügyi szektor működéséhez pedig információ kell és számítógép. Persze bizonyos mértékű energiafelhasználás kell (áram, fűtés stb.), de nem akkora, amekkora egy pénzügyi befektetés összegével arányos lenne. A vagyon gyarapszik, de ez nem vonja maga után a nyersanyagok kiaknázását. A gazdaságban megnőtt a szolgáltató szektor jelentősége (Európában kb. 75%-os, Észak-Amerikában 80%-os arányban van jelen ez a szektor). További probléma még a szegénység. Jelenleg a Föld lakosainak kb. egy ötöde él napi 1 dollárnál kevesebb pénzből. Ha a szegénységi küszöböt 2 dollárosnak tekintjük, akkor a Föld népességének harmada él szegénységben. Növekedni muszáj. A demokratikus országokban eddig olyan pártok kerültek hatalomra, amelyek a növekedés fokozását, a jólét növelését tűzte ki célul. Tehát a növekedés kényszer: erkölcsi, társadalmi, politikai, gazdasági kényszer, továbbá a közgazdaság a növekedésre van beállítva, nem a stagnálásra.

Miből lesz a gazdasági növekedés?

Növekedést nem lehet úgy előre jelezni, hogy most „ennyire” van szükség, tehát „ennyi” lesz a növekedés. A következőben nézzük végig azokat a tényezőket, amelyekből a növekedés összejön. Az első ilyen faktor a tőke, aminek az alapja a megtakarítás. Magyarországon nagyon alacsony a megtakarítási ráta az OECD országok között. A külföldi működő tőke kevésbé tudja ezt kiegészíteni ezeket a megtakarításokat. Ha nincs megtakarítás, kevés a beruházás, ha kevés a beruházás, akkor kevésbé valószínű, hogy megvalósulnak a gondolatok, nincsenek befektetések. Tőke nélkül nem megy, és megtakarítások nélkül a tőkeképzés elégtelen. A másik ilyen növekedési tényező a munka. De a foglalkoztatás növekedése nem vezet automatikusan a jólét növekedéséhez. Magyarország az egyik a három legalacsonyabb munkapiaci aktivitási rátával rendelkező uniós ország közül. 100 munkaképes korú emberből 53 dolgozik, ami arra is utal, hogy problémák vannak a munkaszervezése és –díjazása terén is. Mindenféle egyébből jobban meg lehet élni, mint a munkából. Ez biztos, hogy nem jó. Ebből adódóan a munkakínálat elégtelen, de ha annak a szerkezetét nézzük, akkor még sokkal nagyobb bajok vannak (funkcionális analfabéták nagy aránya). A növekedés harmadik forrása a pénzügyi közvetítő rendszer. A negyedik terület az innováció, viszont innovációs képességünket befolyásolja a ráfordítások aránya (rendszerváltás előtt kb. 3%, elmúlt 20 évben egyszer sem érte el

az 1%-ot). A következő tényező az EU, bár nem az EU kell ahhoz, hogy megfelelően tudjuk növekedni. Az EU támogatásokból nem növekedni kell, hanem tereket, épületeket, kulturális örökséget felújítani. Végül vannak ilyen egyéb tényezők, mint a jogállamiság, a gazdasági szabadság megerősítése vagy az állam visszaesése.

Hol állunk?

A felsorolt tényezők alapján látható, hogy Magyarország nincs exponenciális növekedési pályára ítélve. Az idei (2010. évi) 1 %-os növekedés nem ad okot arra, hogy kihúzzuk magunkat. A következő években 2-3%-os növekedés várható. Mit kell a magyar növekedésről tudni? Egyrészt nem szabad összekeverni a konjunkturális és strukturális tényezőket. A konjunkturális visszaesés elmúlik magától (lásd 2008-ban USA szerepe), viszont a strukturális visszaesés nem fog magától elmúlni. Magyarországon a gazdasági növekedés forrásai 2004-2005 körül kiapadtak, a következő évben csak egy expanzív költségvetési politikával tudták fenntartani a pozitív növekedést, 2008-2009-ben visszaesés következett, idén (2010) pozitív nulla az eredmény. A növekedés nem fog magától visszaállni a régi pályájára, akármennyire is bízunk ebben. A modell nem lehet okosabb a modellezőjénél. Nem várhatjuk, hogy ha a külső negatív hatások elmúlnak, akkor visszatérünk a régi növekedési pályára. Magyarországon válságok adódnak egymásra: gazdasági– , foglalkoztatási–, társadalmi– és értékválság. Ezek egymásra rakódnak, ez által csökken a befektetői kedv, a megtakarítási hajlandóság. További növekedéssel kapcsolatos tényező a „furcsa pár” a stabilizációs és szerkezeti reformok párosa. Nem biztos, hogy a megszorítások jelentik a reformok kezdetét. Ha a szerkezetet megváltoztató reformokat a költségvetési megszorítások miatt nem lehet megcsinálni, akkor a lassú növekedés benne van a következő években. Helyre kell állítani a közbizalmat. Egy olyan monetáris politika, amelyik soha nem találta még el az inflációs célt, az nem túl jó. Előbb az inflációs cél kell és utána lehet a monetáris politikát köré építeni. További növekedés gátló tényező, hogy a környezet állandóan változik (egyik napról a másikra változtatnak meg egy jogszabályt, utána következő nap tovább alakítják), kiszámíthatatlan. Az euró bevezetése is jelentős lépés lenne. A KKV-knak az export jelentheti a növekedést, ami pedig akkor jó, hogy ha nincs bizonytalanság (árfolyamkockázat stb.). Az exportnövekedés tudja húzni magával a belső piaci növekedést is. Fontos még a foglalkoztatás kérdése is. Kisebb és átláthatóbb adóztatás szükségesebb, de nem ez a növekedés feltétele (ha leszállítom az adórátát, attól még nem lesz nagyobb a gazdasági növekedés). Az adó feladata az állam működési költségeinek finanszírozása, minél egyszerűbb, annál jobb. A foglalkoztatási helyzet javításához nem árt a járulékok csökkentése, de ennél sokkal fontosabb az oktatás átalakítása, ami magába kellene, hogy foglalja a nevelés kérdését is (ez egy hosszabb kifutású folyamat), valamint a szociális rendszer átalakítása (ma a segélyből élők majdnem annyit kapnak, mint a minimálbérből élők).

Milyen kilátások vannak?

Úgy látom, hogy elindult egy folyamat az országban, a kormányváltással összefüggésben végbement egy pozitív fordulat, viszont a kormányváltás óta eléggé kétértelmű, ami az országban történt. Az tény, hogy a bűneseteket, a visszaéléseket tisztázni kell, de ezen túl kell jutni. Az, hogy az elődök melléfogásait felfedjük, nem töltheti ki a kormányzást. A kormány leragadt ennél a kérdésnél, miközben egyelőre háttérben maradnak a pozitív kibontakozáshoz szükséges elemek. A kormánynak nincs „középtávú üzleti terve”, stratégiája semelyik területen sem (a költségvetésből is hiányzott a középtávú célok meghatározása, ami nem ad okot a bizakodásra). Azt gondolom, hogy szükség van

stratégiára, ahol megjelenik a társadalmi integráció, a térbeliség, a demográfiai kérdések. A körülöttünk lévő országok már nincsenek válságban, növekszik a válságkezelésnek az a gyakorlata, hogy folyamatosan pénzt pumpálunk a gazdaságba és nem hagyjuk meghalni. Egy exit strategy-t kellene alkalmazni, az eszement költségekéből kell kilépni, de az európai növekedés egyelőre elég gyenge, hogy megfelelően lehessen ilyen exit strategy (kivezető stratégiát) alkalmazni.

Merre van a kiút?

Van kiút a kilátástalanság ellenére, vannak olyan 10-15 éves programok Európában, amelyek válságból vezetnek az adott államokat (pl. Spanyolország). Nem muszáj minden nemzetnek mindenkor növekednie (erre történelmi példák vannak). Egyszer egyik emelkedik fel, másszor másik. Nincs senki sem sikerre ítélve, de kudarcra kárhóztatva sem.